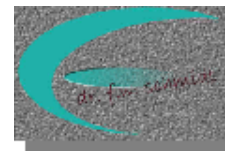

Histo-visie

Hasseltenaren overzee

Inleiding

Dit nummer is gewijd aan al die Hasseltenaren, die in de zeventiende en achttiende de stad de rug toekeerden om elders hun geluk te gaan beproeven. Al eerder hebben wij het uitvoerig gehad over Hendrik van Wilp. Hij vertrok in 1646 naar Indië. Zijn reis verliep niet probleemloos en bij zijn aankomst in Batavia bleek hem, dat zijn toekomst minder rooskleurig was dan hij bij zijn vertrek had ingeschat. Hij was niet de eerste die droomde van nieuwe werelddelen. Killiaen van Rensselaer was hem voorgedaan. Hij wilde aan de overkant van de oceaan een nieuw bezit verwerven. Daartoe had hij land aangekocht. Het was een kolonie binnen een kolonie. Het bestuur erover werd vanuit Amsterdam geleid. Killiaen moest dan ook binnen zijn "leengoed" zelf voor recht en orde zorgen. Hij is zelf nooit in Amerika geweest. Hij zond dan ook de geschoolde jurist Van der Donck als schout naar zijn overzeese

bezittingen.

Onbedoeld heeft hij daarmee grote invloed uitgeoefend op het karakter van de gehele kolonie Nieuw-Amsterdam en van daaruit op de totale Amerikaanse samenleving. Russell Shorto betoogt in zijn onlangs verschenen boek dat het deze Van der Donck is geweest die een belangrijke stempel op de in Amerika bestaande tolerantiegedachte en op de staatsinstellingen van de Amerikanen heeft gezet. Niet voor niets staat ook nu nog New York bekend als één van de meest liberale gebieden van de Verenigde Staten. De opvattingen van Van der Donck bracht hem op den duur zelfs in conflict met zijn patroon.

Killiaen mocht dan nooit zelf zijn bezittingen bezocht hebben, andere Hasseltenaren hebben dat wel gedaan. Toen op 18 mei 1655 "De Gelderse

Bloem" in haven van Nieuw Amsterdam aanmeerde, stapte niet alleen Jeremias van Rensselaer van boord maar ook Lysbet Lansing en haar tweede man en haar kinderen uit het eerste huwelijk. Zij hadden Has-

selt vanwege schulden moeten verlaten en hadden alle hoop gericht op een nieuw bestaan in de kolonie. Zij vestigden zich in Beverwijk. Lysbet zette daar net als in Hasselt een bakkersbedrijf op. Later nam haar, in Hasselt geboren, zoon Gerrit die van haar over. Ook Hendrik Cuyler had in Hasselt de nodige schulden gemaakt. Daarnaast hield hij er ook nog eens een losbandige levensstijl op na. Na zijn faillissement was hij naar familie in Amsterdam gevlucht. Waarschijnlijk heeft hij daar zijn

Monogram van het patroonschap van Rensselaerswijck

Bronnen:

Russell Shorto, *Nieuw Amsterdam* (Amsterdam 2004)

D. Westerhof en Js. Mooijweer, *Tussen Hasselt en Amerika* (Hasselt 1996)

L. van Nierop, *Rensselaerswijck 1629-1704 in TvG 1947*

leventje gewoon voortgezet. Zowel het stadsbestuur van Hasselt als zijn familie waren hem dan ook liever kwijt dan rijk. Eendrachtig werd geprobeerd om Hendrik als barbier op een VOC schip aangemonsterd te krijgen. Daarbij werd ook Seino Coninck ingeschakeld. Zijn schoonvader en zwager waren beide bewindvoerders van de VOC in Hoorn. Al deze inspanningen hielpen niets. De VOC had geen plaats voor hem. Uiteindelijk wist men met de kapitein van "De Bonte Koe" een overeenstemming te bereiken. Hij zou Hendrik meenemen naar Portugal. Op 10 december zou het schip vertrekken. Hendrik heeft er blijkbaar lucht van gekregen, want hij verliet halsoverkop Hasselt. Men heeft hem nooit weergezien. Het doel was uiteindelijk dan toch bereikt. Een naamgenoot vertrok in 1659 wel naar Amerika. Deze Hendrik, Isebrantszoon, woonde aanvankelijk in de Mulertsteeg. Daar leefde hij samen met zijn vrouw. Vanuit zijn eigen woning oefende hij het vak van kleermaker uit. De zaken verliepen niet zo voorspoedig. De schulden stapelden zich op. Het gezin moest zelfs verhuizen naar een kleinere, goedkopere woning in de Hofstraat. Ook dat bood geen soelaas. In 1659 verliet Hendrik de Republiek om zich samen met zijn gezin in Beverwijk te vestigen. Vanaf die tijd lachte het

fortuin hem weer toe.

Naast de reizigers naar de West, had je natuurlijk net als Hendrik van Wilp de reizigers naar de Oost. In 1621 had men de zoon van Otto Gisius op de boot naar Batavia willen zetten, omdat hij de door de stad beschikbaar gestelde gelden voor zijn studie in hun geheel verbrast had. We weten niet of een smeek-schrift van zijn zijde nog geholpen heeft. De afloop is namelijk ons niet bekend.

Vrijwillig ging Laurens Voltelen. Hij was in 1686 in Hasselt geboren en stierf in 1731 in Batavia. Hij had zich als chirurgijn in Hoorn gevestigd en moet vandaan na 1717 naar de Oost zijn vertrokken. Waarschijnlijk is zijn zoon Symon in de Republiek achtergebleven, of hij is later teruggekeerd, want Symon stierf in 1795 in Zwolle. We zijn wel een naamgenoot van hem tegengekomen. Op 21 december 1706 treffen we ene Symon Voltelen aan. Hij was aan boord van de Duiven op weg naar Indië. In maart 1716 vertrok Gerrit Cluwen als tweede chirurgijn aan boord van de Beverwijk naar Batavia. Hij kwam in oktober aan. Zeven jaar later werd hij gevolgd door Jacobus Cluwen. Hij was onderchirurgijn. Hij vertrok in mei 1723 met Het Noorderkwartier en bereikte pas een jaar later Indië. Weer een jaar later werd zijn

contract ontbonden. Een naamgenoot van hem vertrok op 15 november 1728 als soldaat naar de Oost. Hij maakte zijn reis met de Magdalena. Op 7 juli 1729 werd Batavia bereikt. Zijn contract werd op 31 augustus 1731 ontbonden verklaard, vanwege zijn overlijden in Azië.

Even dramatisch verliep de reis voor Jacobus van Zuijlen. Hij had aangemonsterd als constabelmaat aan De Bredenhof. Hij heeft Indië nooit bereikt. Hij stierf aan boord.

Dit is nog maar deel van al die reizigers. Er zullen ongetwijfeld meer zijn geweest. Zo erven in 1697 Seino Coninck en zijn zuster van hun al 24 jaar in het buitenland wonende broeder.

Samenvattend kunnen we stellen dat de vertrekkers in twee groepen zijn onder te verdelen: zij die op zoek naar een nieuwe toekomst waren, omdat zij in Hasselt economisch waren vastgelopen en zij die het avontuur zochten.

Oostindiëvaarder

Bronnen:

Janny Venema, *Kinderen van weelde en armoede* (Hilversum 1993)

The earliest Cuylers in Holland and America (New York 1912)

Website VOC

<http://batavia.rug.ac.be/b@tavia.htm?http://batavia.rug.ac.be/archief.htm>

Meer over de historie van Hasselt weten of zien

www.schmidtplanet.info